

Špecifiká riešenia etických dilem
v čase stúpajúcej nedôvery
voči (nielen súdnym) inštitúciám.

alebo

**O etike moci a zodpovednosti
v súdnictve**

PAVOL ŽILINČÍK

Obsah:

- **Etické princípy**
 - Všeobecné a podrobné
 - Záväzné a doporučujúce
- **Etické dilemy a príklady z praxe**
 - Správanie sa sudcu
 - Sloboda prejavu sudcu
 - Sudca a advokát
- **Dilemy v čase nedôvery**
- **Vysvetlenia vs. mýty**
- **Závery a výzvy**

Situácie z praxe

(Pro Bono Aliance, ČR)

- Jste soudce okresního soudu. Každý čtvrtek se místní sportuchtiví soudci, advokáti a stání zástupci scházejí na neformálním utkání ve fotbale. Pak jdou společně na pivo. Zjistili, že i vy jste dříve fotbal hrával a pozvali vás, abyste taky chodil. **Půjdete? Proč?**
- Jste předsedkyně krajského soudu. Několikrát do měsíce chodíte na oběd či na kávu se svou spolužačkou z právnické fakulty, která je partnerkou známé advokátní kanceláře sídlící v krajském městě. V tisku se objevila kritika tohoto vašeho počínání. **Jak budete na kritiku reagovat? Přestanete chodit se spolužačkou na obědy? Rezignujete na svou funkci? Napíšete do tisku svou reakci s tím, že neděláte nic nezákonného ani neetického?**

Základné etické princípy

Bangalórske princípy	Nezávislosť	Nestrannosť	Integrita	Vhodnosť/správnosť správania	Rovnaké zaobchádzanie	Kompetentnosť a dôslednosť			
Európska sieť súdnych rád	Nezávislosť	Integrita (čestnosť, bezúhonnosť, dôstojnosť)	Nestrannosť	Zdržanlivosť a rozvaha	Dôslednosť	Rešpekt a schopnosť počúvať	Rovnaké zaobchádzanie	Kompetentnosť	Transparenťnosť
Holandsko - Code of Conduct	Nezávislosť	Autonomy**	Nestrannosť	Expertíza/znalosť a profesionalita	Integrita				
Anglicko a Wales	Nezávislosť	Nestrannosť	Integrita	Vhodnosť/správnosť správania	Kompetentnosť	Osobné vzťahy a vnímaná zaujatosť	Mimosúdne aktivity		
Česko	Nezávislosť	Nestrannosť	Bezúhonnosť	Dôstojnosť	Rovnosť	Odbornosť			
Slovensko	Nezávislosť a nestrannosť	Bezúhonnosť	Spravodlivosť a transparentnosť	Zdvorilosť, diskreťnosť, dôvernosť a transparentnosť	Rovnaké zaobchádzanie (nediskriminovanie) a kompetentnosť	Vlasnosti: ľudskosť, odvaha, serióznosť, rozvážnosť, pracovitnosť, rešpekt a schopnosť počúvať.			

Podrobné rozpracovanie

- **Nezávislosť:** „...Pri výkone sudcovských povinností musí byť sudca nezávislý od svojich kolegov v súdnictve“ (Holandsko, Škótsko)
- **Nestrannosť:** „Pre vylúčenie alebo nevylúčenie sa je dôležitý charakter a intenzita vzťahu.“ (Anglicko a Wales)
„Existujú aj iné okolnosti, na ktorých existenciu by som mal strany v spore upozorniť, aj keď ich nepovažujem za dôvody pre vylúčenie sa?“ (Švédsko)
- **Vhodnosť a „správnosť“ správania:**
„Sudca sa vyhýba politickým kontroverziám...“
„.... akceptuje, že je vystavený obmedzeniam, ktoré by iní ľudia vnímali ako obťažujúce, a robí tak slobodne a ochotne“ (Škótsko)

Podrobné rozpracovanie

- Čo by som mal mať na pamäti pri rozhodovaní, či sa zapojiť do vzdelávacieho programu, či už ako účastník alebo prednášajúci?
 - Ide o odborné vzdelávanie?
 - Kto je koordinátorom? Aký je záujem koordinátora na organizovaní podujatia? Čo je účelom školenia?
 - Od koho dostal na mňa doporučenie?
 - Kto budú účastníci?
 - Aký je obsah vzdelávacieho programu?
 - Kde a za akých okolností bude školenie prebiehať? (Švédsko)

Situácie z praxe II.

- Správanie sudcu
- Sloboda prejavu sudcu
- Nestrannosť a vzťah sudcu a advokáta

Správanie - Verdikt

*„v konaní **neboli preukázané závažné a priťažujúce okolnosti**, ktoré by konanie sudcu M. robili zvlášť škodlivým. Práve naopak z výpovede sudcu Š. vyplýva, že sudca M. urážlivé a vulgárne výroky prezentoval v čase, keď hrala hudba a tieto mohli počuť iba ľudia stojaci v okruhu cca 2 metre...“*

Sloboda prejavu sudcu

Česká republika

- Jednotlivec, ktorý prijal funkciu sudcu, je pri výkone svojej slobody prejavu viazaný povinnosťou loajality a zdržanlivosti. Jeho sloboda prejavu podlieha osobitným obmedzeniam – sudca nesmie svojimi prejavmi narušovať dôveru verejnosti v to, že bude rozhodovať v súlade so základnými princípmi demokratického právneho štátu, a dôveru v nestrannosť súdnej moci. **Sudca preto musí byť zdržanlivý v prejavoch týkajúcich sa politickej súťaže, zvlášť verejného hodnotenia jednotlivých kandidátov či volebných strán a zoskupení.**
- Prísnejšie sa posudzujú prípady, kedy sudca vo svojom verbálnom prejave odkáže a odvolá sa na svoju funkciu sudcu

I. ÚS 2617/15

IV. ÚS 2609/16

Sloboda prejavu sudcu

Benátska komisia

- „...motív je relevantný, (verbálne) akty motivované pocitom krivdy alebo osobného antagonizmu nepoživajú ochranu“
- „Aj rozširovanie presných informácií má byť vykonávané zdržanlivo, korektne a slušne.“

REPORT ON THE FREEDOM OF EXPRESSION OF JUDGES Adopted by the Venice Commission, at its 103rd Plenary Session (Venice, 19-20 June 2015)

Slovensko?

Kto môže iniciovať disciplinárne konanie

- verejný ochranca práv
- minister
- predseda súdnej rady
- sudcovská rada
- predseda súdu

Sudca a advokát

- *Stretávanie sa, dovolenky, šport... ?*
- *Zastupovanie sudcu v osobnom spore...?*
- *Iné*

Sudca a advokát – ktorou cestou ísť?

„Základným diferenciačným kritériom pre posúdenie vhodnosti alebo nevhodnosti vzťahu medzi sudcom a advokátom je **charakter a intenzita tohto vzťahu**.

Čím viac osobný (a nie čisto profesionálny) je tento vzťah, a zároveň čím je intenzívnejší (napríklad z hľadiska frekvencie vzájomných kontaktov), tým väčšie je riziko, že obava iného účastníka z nedostatku nestrannosti sudcu bude objektívne odôvodnená“.

Sudca a advokát – ktorou cestou ísť?

- Predstava, že sudca sa pred okolitým svetom uzatvorí a tým sa stane nezávislým a nestranným je mylná. Takéto sociálne kontakty sú prirodzené, pretože nie je cieľom, aby sa sudcovia vyčleňovali mimo spoločnosť ako osobitná kasta bez obvyklých sociálnych väzieb.
- Ak sú tieto vzťahy dlhodobej povahy, ústia nezriedka do menej formálnych stykov medzi aktérmi. Výnimkou nie je tykanie, priateľské posedenie, spoločný obed, či večera alebo spoločné aktivity (kultúra, šport a pod.);
- **Neprijateľné sú vzťahy, ktorých súčasťou by bola závislosť, jednostrannosť, náznaky prospechárstva, jednostranné poskytovanie významných výhod...**

(Uznesenie Súdnej rady 177/2018)

Aké staré sú naše dilemy?

- Aby som nebol **zaujatý ani súcitom** s chudobným, ani **priazňou** s bohatým.
- Aby som u seba nestrpel, v žiadnom z mojich úsudkov, **vytvorenie si dojmu na vec** pokiaľ obe strany sporu nie sú vypočuté
- Že **aplauz** verejnosti, či súdu, rovnako ako aj ich **znehutenie**, nemajú **žiadny vplyv** na nič z toho čo robím pri sprostredkovaní spravodlivosti.
- Mať **odpor** (cítiť hnus) ku všetkým **súkromným návrhom** akéhokoľvek druhu a od kohokoľvek, v práve prebiehajúcej veci.

Sir Matthew Hale (1671)

Štatút pre úrad richtára v Banskej Bystrici, 16. storočie

- nemá zo strachu súdiť a vynášať rozsudky
- nemá kvôli hnevu, z nenávisti a závisti súdiť
- nemá z priazne, lásky a priateľstva súdiť
- má viesť bezúhonný život a mať veľa dobrých vlastností, aby bol označovaný za dobrého muža
- nemá byť nestály.

Etické dilemy v době (ne)důvěry

- **Důvěra**
- **Legitimita**
- **„Meta-důvěra“**

"Všechny rozumné institucionální systémy musí fungovat na nějaké míře důvěry.

Pokud sa začne vytrácet, a nastane iluze, že důvěru nahradíme nekonečným institucionálním řetězením soudního přezkumu, systém se zhroutí."

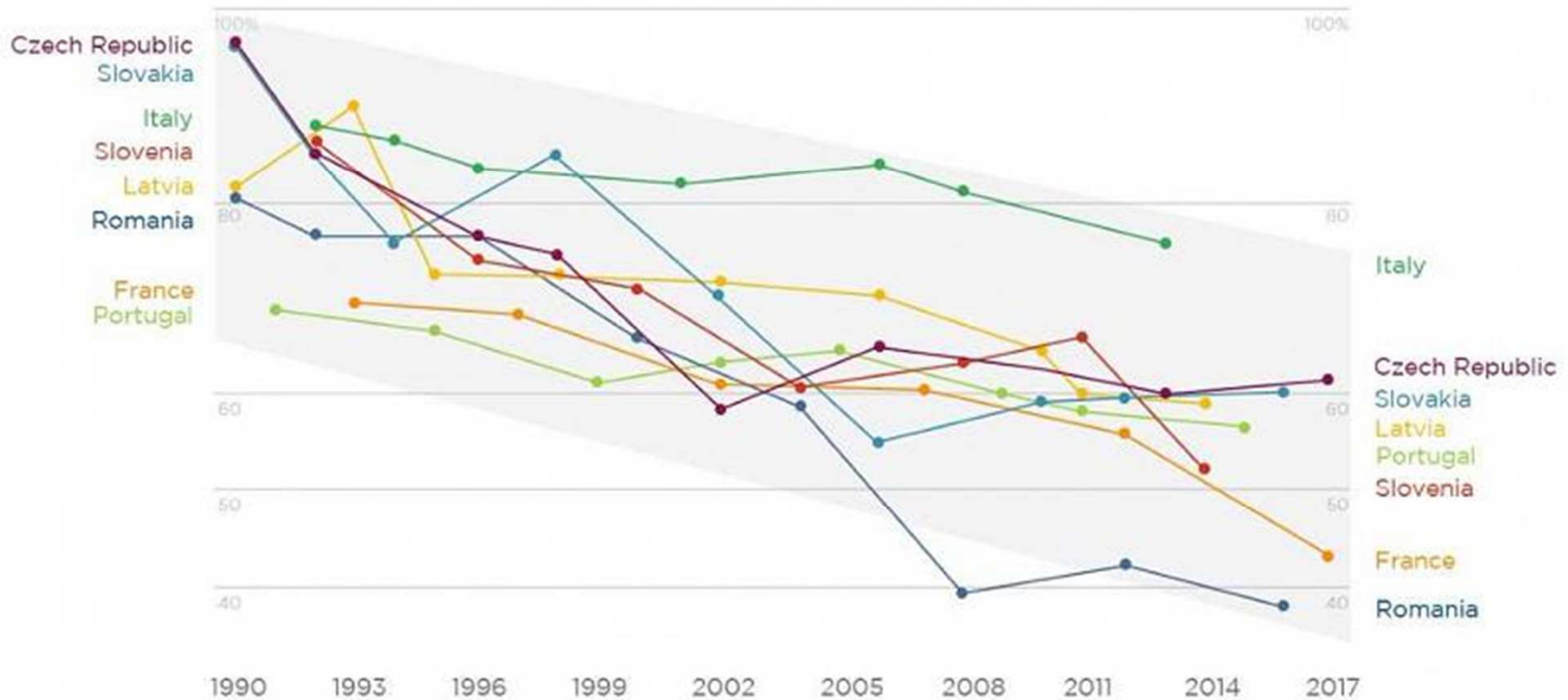
Pavel Holländer

Inštitúcie – voľby - legitimita

Rok		SR		ČR
1990		96.33 %		96.33 %
1992		84.68 %		84.68 %
1994		75.41 %		
1996				76.29 %
1998		84.25 %		74.00 %
2002		70.07 %		57.95 %
2006		54.67 %		64.47 %
2010		58.84 %		62.60 %
2012		59.11 %		
2013				59.48 %
2016		59.82 %		
2017				60.84 %

Inštitúcie – voľby- legitimita

Parliamentary election turnout is falling in Europe

Source: International Institute for Democracy and Electoral Assistance

euronews.

Vnímanie nezávislosti súdov

EU Justice Scoreboard

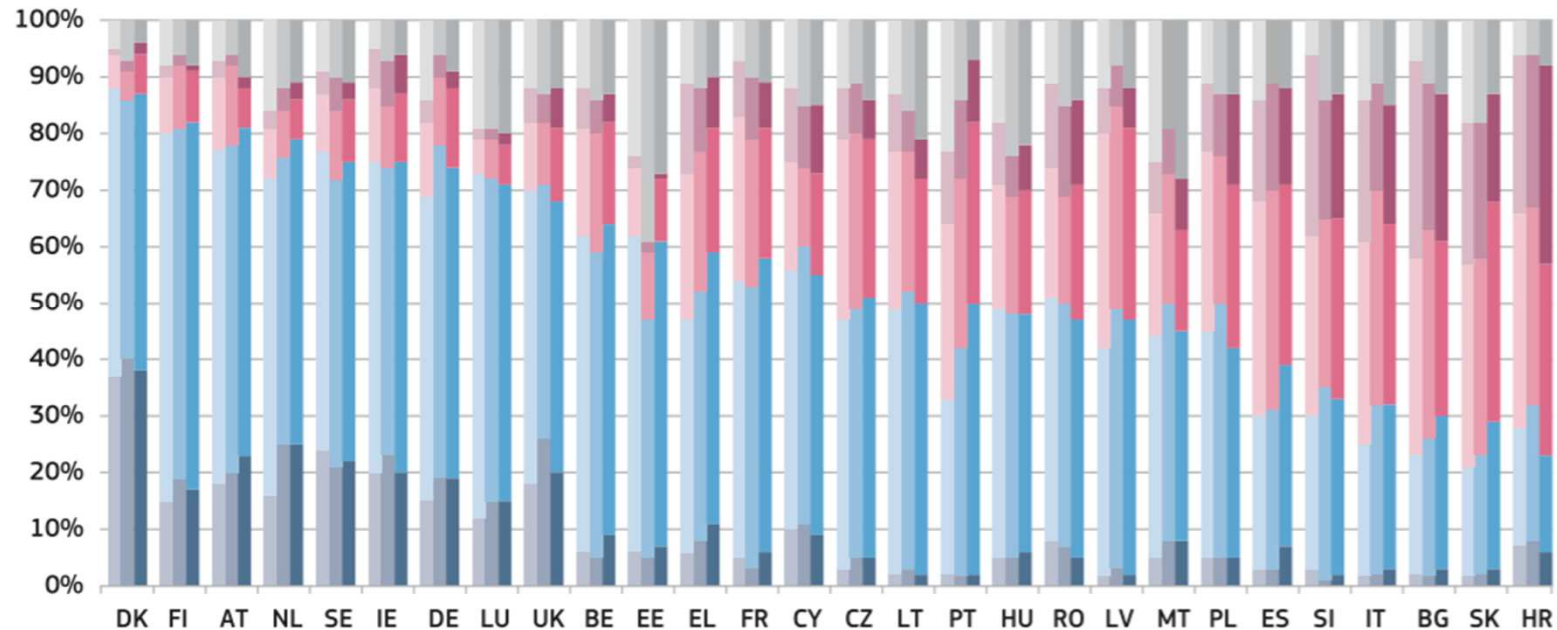
3.3.1. Perceived judicial independence

Figure 55

Perceived independence of courts and judges among the general public (light colours: 2016 and 2017, dark colours: 2018)

Very good Fairly good Fairly bad Very bad Don't know

Source: Eurobarometer ⁽⁹⁶⁾

Vysvetlenia, mýty a čiastočné pravdy

- Etiku má každý v sebe
- 30 % dôvera je OK, lebo aj tak je maximum 50 %
- Médiá a verejnosť nerozumejú
- Na vine je legislatíva

Závery/Podnety do diskusie

- Situácie sa menia, dilemy sú podobné
- Etiku máme v sebe - ale každý inú
- Nízka dôvera vyžaduje vyššie štandardy
- Dôvera verejnosti k inštitúciám závisí (aj) na našich rozhodnutiach
- Rozhodujeme o ich legitimitate (možno o ich bytí)

- „Nezabúdajte na profesionálnu etiku. Bez právnikov je ťažké zničiť vládu práva a bez sudcov sa nedajú viesť zinscenované procesy.“

Timothy Snyder “O tyranii“ (2017)

- „Potomstvo nepochopí, proč jsme znovu museli žít v tak hluboké tmě, když už jednou nastalo světlo“

Sebastian Castellio v “De Arte Dubitandi“ (1562)